

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

614. 81

Hely

Idő

"1838"

Számát

Szerző:

Cím: *A 90 év előtt élt újságíró izgalmas
riportja az 1838-i nagy árvízről*

Forrás:

Budapesti Hírlap

Bp

1928. 3. 14.

A 90 év előtt élt újságíró 16 izgalmas riportja az 1838-i nagy árvízről.

Ma van Pest-Buda nagy katasztrófájának 90 éves fordulója.
A „haza atyjainak” örökemlékezetű hőstettei.

„Március 13-án esti tíz óra tájt harmadszor e napon utolszor kondult meg székesegyházainkban a vészharang s mindenki tudta, hogy az árvíz átrontott a fékező gáton. A dúló özön oly irtóztató gyorsasággal emelkedett, hogy éjjel után egy óra húsz perckor már 27' 1' és 9' v-nal magasságra jutott. Először a váci gátat szakasztotta meg felső részén és keresztülrohanva az egész városon, a soroksári gátat is átszelte. A jég a csepélszigeti jobb- és balágon megakadván, a visszatolt víz a pesti szénaraktárból a Terézvárosba özönlött és még éjjel előtt a Duna mellett lévő utcákba tódult oly sebességgel, hogy a földszinti lakóknak alig volt idejük a menekülésre. A Józsefvárosban lélekrendítő jelenetek közt számos ember lette halálát. S ez állapotban az éj sem változtatott, sőt növelte sötétjével a borzalmakat.

Március 15-én már a Belvárosban, a Teréz- és Lipótvárosban is megkezdődött a hásohlás. A betóduló víz sok helyen beszakította az utakat, csatornákat s főleg a nagypincéjű házakat fenyegette beomlással, míg másutt még a földből is felbugyogott a víz, susorogva és örvénymódra kavarodva... Promontortól Adonyig úgyszólván egy szakadatlan izmos tetemben állott a fennakadt vastag jég, az ettől visszanyomott víz még sokkal iszonytatóbban kezdett növekedni, éjjeli tizenegy órakor a 0 fölélt 29' 4' 9"-t ért el,

holott az 1775-iki nagy árvíz idején csak 24' 8' 10"-t volt.

Március 14-ike és 15-ike, de főleg a 16-ára forduló éjszaka véres betűkkel lesz feljegyezve Budapest évkönyveiben..."

Sokezer összedült ház, másfél száz halott.

Ezeket a szárazon előadott borzalmakat a Jelenkor című pesti újság 1838 március 21-iki számában olvassuk. Öt nap telt már ekkor el az árvíz szörnyű pusztításai óta és a kilencven esztendő előtti névtelen riportter szintelen, fakó nyelvéből is élénken magunk elé képzelhetjük a fékevesztett elemek pusztításának borzalmait.

Ma éjjel volt a kilencven esztendő fordulója az 1838-iki árvíznek, amely három napon át, 14-étől 16-áig pusztította Pestet és Budát, a két testvér-várost. Ma már szinte érthetetlen, sőt elképzelhetetlen az a nagyarányú pusztítás, amelyről az árvíz statisztikája számol be. A Duna kiszabadult áradata Pesten 2281 házat döntött össze, ezenfelül megromkált 827-et. Vizszont a 762 budai ház közül 207 elpusztult, 262 pedig részben összeomlott. A nagy rombolás közben keletkezett pánikban 151 pesti és budai polgár lette halálát, a hideg hullám-sírbán.

Ez a borzalmas pusztítás nem csupán annak tulajdonítható, hogy kiépítetlen volt a parti és primitívek voltak a védőművek, hanem részben az 1838-iki kivételesen kedvezőtlen időjárási viszonyoknak is. Abban az esztendőben ugyanis január 5-ike és 6-ika közt beállott a Duna és körülbelül húsz látnyi magasságig csaknem egy tömeggé fagyott. Ez a hatalmas jégtömeg két hónapon át, egészen március 8-áig maradt mozdulatlan. Buda és Pest lakossága, amely két hónapon át a legnagyobb aggodalomban élt, most fellélegzett és végre megmentettnek hitte magát. Ezt az örömet eleinte optimista hírek támogatták: Bécs, Pozsony, Győr és Komárom alól különösebb kártétel nélkül takarodott el a jég. De már alább, ahol a Duna kanyarogva megy és szűk mederbe szorul: Visegrád táján a jég valóságos hegyekké torlódott és ez annyira visszanyomta a Duna hullámaikat, hogy ezek nemcsak Párkányt árasztották el, hanem még Esztergomban is víz alá került valami 600 ház. Az áradat rombolva folytatta útját, elpusztította Visegrádot és Nagymarost, nekirentott Vácnak s itt körülbelül 350 házat ledöntve, több elragadt hájjal, malommal és házfedéllel Budapestnek tört.

Itt aztán újra megrekedt a jég, a növekvő víz azonban március 12-én oly iszonyú gyorsasággal kezdte emelni; hogy a megrémült lakosok a budai Vizirórosban, Tabánban, Országúton, Újvároson és Óbudán még a felső emeletről is csak életük kockázatásával menekülhettek. Az összedöntött többszáz házból egész Pestre és a budai várba elhangzott az emberek jajveszékése, „úgy hogy összeborzadt a szív, némely szörnyű látványokra”.

Hogyan írja le Jókai a vészes három napot?

De sem a Jelenkor riportterének leírásából, sem a statisztikai adatokból nem tudjuk ma-

Budapestre volt

Szerző:

gunk elé idézni oly döbbenetesen a kilencven esztendő előtti árvíz borzalmas pusztításait, mintha elolvassuk a nemzet nagy mesemondójának azokat a sorait, amelyeket a *Kárpáthy Zoltánban* írt:

„... Egy nagy nehéz sóhaj száll el keblemről, midőn e sorokat írom. A tiedről is, aki ezeket olvasod. 1838 volt az esztendő. Előre tudjátok, hogy nem költészet az, amit leírok. Mind, mind az utolsó tényik szomorú, nagyszerű, porbasújtó s égig emelő események: enyészet, siralom, hamvazó nap az egész országra, óriási erőfeszítésű harca egyes nagy szellemeknek a sorssal, a fellázadt elemekkel, nagy megpróbáló Isten csapása, melyből hogy újjászülettünk, ez tudatja velünk azt a vigasztalást, hogy sokáig fogunk élni.

Az egész télen át Isten csodái mutatkoztak előttünk fenyegető jelenségekben...

... Esztergomtól fel egész Bécsig nem hallani egyebet, mint írtóztató rémkialtást...

... Talpon volt már minden ember, tele munkával minden kéz... A történet feljegyezte lapjaira a hősök, e bátrak neveit, kik merész, elszánt csatát vívtak az enyészet ellen, ezer veszályllyal terhes három nap, három éjjel tartó harcot: és diadalmasan tértek meg abból, mert amidőn a romboló vész kőharmadát a fővárosnak sirhalommá változtatta, e derék és bátor férfiak küzdése mellett nem jutott annyi sír számára több halott, csak minden ezer közül egy.

Nagyobb az ő nevük, mint a csataterek hőseié.

Most mutatták meg őket, kiket haza atyjainak nevez a hír, hogy nem hiába viselik e szent nevet, most mutatták meg, kik honfiaknak nevezik magukat, hogy meg tudják érdemelni címeiket...

A legelső borzalmas éjszakán látjátok ott a sötét vizek felett végigsikamlani *Wesselényi* hajóját. Mint az őrszellem maga, jár ő a legveszélyesebb helyek között, szűk utcákon, omlatag házak mellett, miknek vízből kiálló tetején, halálfélelem közt reszkető csoportok várnak reá, várnak az Isten kezeire...

... Mindenünnen sírás, mindenfelől jajszó kiált felé és ő nem szabadíthat meg mindenkit. A csónak, a tutaj már túl van terhelve, senki se fér rá több és még annyian vannak. „Gyermekeket adjatok csak ide!” kiált indulattól reszkető hangon a szabadító és a háztetőkről, az ablakokból remegő karokkal rakják kezeibe apák, anyák apró gyermekeiket, mintha Isten kezébe adnák őket, „Visszatérek ismét!” hangzik a messzeségből és a nyomorultak onnan várják a hajnalt, amerre az ő fáklyáinak fénye elhaladt...

Rablók a Lipótvárosban.

... Amott úszik egy dereglye, kenyérrel az utcákon. Az emberek éheznek is. Ki osztja ott a kenyeret a hajó ormára felállva a sápadt szűkoldúknak? E férfi *Dessewffy* Aurél. Künn a legtávolibb városnegyedekben láttok küzdeni egy *Szapáryt*, mint emeli karjain, vállain a rongyos nyomorult embereket csónakjába, mint tör a vízben úszó házakba, a betegeket mély vizek közül hordva elő s kezében Pest város térképével, kiszámított terveket alkot, órákra osztva fel a napot és éjszakát, hol, mikor kell megjelenni, okosan, előrelátva, mint a Gondviselő. A főutcákon *Prónay* Albert jár, a főispáni helyettes, mellette bátor hivatalnokai, *Pajor*, *Egressy*, buzdítva, szabadtva azokat, akik félnek. Félig betegen, de elfeledve minden fájdalmát, alig gondolva magával, tör a segélyért kiáltók közé egy *Podmaniczky*... Igy tett egy *Károlyi*, így a két *Eötvös*: *Dénes* és *József*; *Szapáry* Ferenc, *Draskovics*, a *Wenckheimok*, kiket három nap és három éjjel láttatok mindenütt... A legtöbb csónakon, dereglyén *Szitányi* név olvasható. A derék nagykereskedő a vész kitörése pillanatában sietett minden hajóját, egész szolgálati személyzetét nemcsak keblileg a hatóság rendelkezése alá adni...

... A Lipótváros egyik utcájában a segélykiáltozás közé vad, embertelen szitkok hangjait halljuk vegyülni. Istentagadó *rablók járnak ott az éj borzalmában* s a védtelen könyörgőket a mély sötétség közepett ingó házaikban fosztják ki...“

Igy megy ez tovább: *Jókai színes tollán egymásután elevenednek meg a háromnapos pusztítás borzalmái.*

Kilencven esztendő telt el azóta s *időközben megszeliült az öreg Duna*. Egyebet nem is tehetett, a mérnöki tudomány kordába fogtak közé szorította, a *kilencven esztendő előtti borzalmas események nem ismétlődhetnek többé meg.*